

1.Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ ΤΗΣ¹

Άπό τίς παραμονές τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ἕως σήμερα πέρασαν σαράντα χρόνια. Πολύ λίγα ἂν συγκριθοῦν μέ τήν ἡλικία τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλά πολύ σημαντικά γιά τήν ἐξέλιξη καί τήν μορφή της. Γιά τήν Ἀκρόπολη οἱ τέσσερις αὐτές δεκαετίες πέρασαν χωρίς σοβαρές ὀφθαλμοφανεῖς ἀλλαγές (τά μεγάλα ἔργα ἀναστηλώσεως τοῦ Ν. Μπαλάνου εἶχαν ὀλοκληρωθῆ ἤδη ἀπό τό 1933), πλὴν ὅμως ἔφεραν ἀθόρυβα καί τελεσίδικα μιά σειρά ἀπό νέα προβλήματα, μπροστά στά ὁποῖα βρισκόμαστε σήμερα. Καί εἶναι τόσο σοβαρά τά προβλήματα αὐτά, ὥστε μερικοί νά μιλοῦν γιά καταστροφή τῆς Ἀκροπόλεως ἢ τουλάχιστον γιά σοβαρή καί ἀνεπανόρθωτη ἀλλοίωση τῶν ἀριστουργημάτων τῆς κλασσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καί γλυπτικῆς τά ὁποῖα τήν στολίζουν.

Πραγματικά, τά προβλήματα συνδέονται ἄμεσα μέ τή ζωηρή καί ἀνεξέλεγκτη ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς στό περιβάλλον τῶν ἀρχαίων μνημείων. Τά τελευταῖα χρόνια στήν Ἀθήνα ἔγιναν μεγάλες οἰκονομικές, δημογραφικές καί κοινωνικές ἀλλαγές, οἱ ὁποῖες τήν μετέτρεψαν ἀπό μιά μικρή ἤσυχη πόλη γεμάτη ἱστορικές μνημεις καί εὐμετρα νεοκλασσικά κτήρια, σέ μιά μεγάλη πρωτεύουσα. Ἀπέκτησε ἐκτός ἀπό 2.000.000 κατοίκους καί σημαντικές βιομηχανίες, ὀγκώδη σύγχρονα κτήρια, διεθνῆ ἀεροδρόμια καί λιμάνια, θόρυβο καί ηὐξημένη ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος. Τό ἀστικό τοπίο μέρα μέ τή μέρα χάνει τή σχέση του μέ τή μορφολογία τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, τά ὄροσημα τῆς κλασσικῆς τοπογραφίας καί τά λείψανα τῶν κτηρίων τῆς ἀρχαιότητος, ἡ γνωστή γιά τήν κρυστάλλινη διαύγειά της ἀτμόσφαιρα τῆς Ἀττικῆς σκιάζεται ἀπό τά καυσαέρια, ἐνῶ μιά πλημμύρα ἀπό τουρίστες κατακλύζει τήν πόλη καί ἰδιαίτερα τήν Ἀκρόπολη.

Ἄν καί ἡ Ἑλληνική Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία δέν σταμάτησε ποτέ νά ἐκτελῆ περιορισμένης ἐκτάσεως ἔργα συντηρήσεως στούς ναούς τῆς Ἀκροπόλεως βασισμένα σέ παραδοσιακές μεθόδους, οἱ νέες συνθήκες καί τά καινούργια προβλήματα ἄρχισαν νά γίνονται αἰσθητά στούς εἰδικούς ἐδῶ καί δέκα χρόνια περίπου. Ἐνα ἄρθρο τοῦ ὑπεύθυνου διευθυντῆ στόν Courier τῆς UNESCO τόν Ἰούνιο τοῦ 1968, ἔκανε εὐρύτερα γνωστές τίς ἀνησυχίες τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων καί προκάλεσε τό ἐνδιαφέρον τοῦ διεθνοῦς ὀργανισμοῦ, τό ὁποῖο ἐκδηλώθηκε μέ δύο ἐπιστημονικές ἀποστολές στήν Ἀθήνα: μιᾶς τριμελοῦς ὁμάδος εἰδικῶν τό 1969 καί ἐνός φωτογραμμετρικοῦ συνεργείου τοῦ Γαλλικοῦ Ἐθνικοῦ Γεωγραφικοῦ Ἰνστιτούτου τήν ἄνοιξη τοῦ 1971. Ἡ πραγματική ὅμως δραστηριοποίηση γιά τήν μελέτη καί τήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς Ἀκροπόλεως θά ἀργήση ἀκόμα περισσότερο καί

---

¹ Ἀδημοσίευτη ἐκθεση ὙΣΜΑ-ΕΣΜΑ, ἀρ. εἰσαγ. Μ20, Δεκέμβριος 1975.

θά έκδηλωθῆ μόλις τόν Φεβρουάριο τοῦ 1975, μέ τήν συγκρότηση μιᾶς Ἐπιτροπῆς καί μιᾶς Ὀμάδος Ἐργασίας ἀπό Ἑλληνες εἰδικούς, ἀρχαιολόγους καί τεχνικούς, καί μέ τήν γενναιόδωρη χρηματοδότηση τοῦ ὅλου ἔργου.

Τό ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ γιά τήν τύχη τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως ὑπῆρξε ἀπό τήν πρώτη στιγμή ζωηρό. Οἱ σύγχρονοι Ἑλληνες πιστεύουν ὅτι τά κτίσματα τά ὁποῖα στολίζουν τό βράχο ἀποτελοῦν τά πολυτιμότερα στοιχεῖα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τους κληρονομίας, ἐνῶ ὅλοι οἱ πολιτισμένοι ἄνθρωποι ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα βλέπουν σ' αὐτά τήν ὠραιότερη ἔκφραση τοῦ κλασσικοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Τόσο ἡ κυβέρνηση ὅσο καί οἱ ὑπεύθυνες ὑπηρεσίες τῆς Ἑλλάδος, ἔχοντας συναίσθηση τοῦ γενικοῦ αὐτοῦ ἐνδιαφέροντος καί τῆς ἐπιστημονικῆς εὐθύνης γιά τά μνημεῖα, ἀνέπτυξαν ἐδῶ καί δύο χρόνια σοβαρή δραστηριότητα, ἀφ' ἑνός κάνοντας τήν διεθνή ἔκκληση οἰκονομικῆς ἀρωγῆς γιά τήν χρηματοδότηση τῶν σωστικῶν ἔργων καί ἀφ' ἑτέρου ὁργανώνοντας σέ ἐθνική κλίμακα τήν κατά τό δυνατόν καλύτερη μελέτη τῶν κινδύνων πού ἀπειλοῦν τά μνημεῖα, προκειμένου νά ἀρθοῦν τά αἰτίά τους. Πρός τήν κατεύθυνση μάλιστα αὐτή ζήτησαν καί πάλι τή διεθνή συνεργασία, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἦταν μιά δεύτερη ἀποστολή ἐμπειρογνομῶνων τῆς UNESCO τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1975.

Ἡ προσέγγιση τῶν προβλημάτων διατηρήσεως τῆς Ἀκροπόλεως καί τῶν μνημείων της θά πρέπει νά ὀλοκληρωθῆ προτοῦ μετακινηθῆ καί τό μικρότερο λιθάρι καί νά στηριχθῆ πάνω στήν διεξοδική ἀνάλυση τῶν φαινομένων, τά ὁποῖα διαπιστώνονται μέ τή σχολαστική τεκμηρίωση. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά οἱ ἐπεμβάσεις οἱ ὁποῖες θά προταθοῦν πρέπει νά πειθαρχήσουν σέ τρία αἰτήματα, τά ὁποῖα τίθενται ἐκ τῶν προτέρων: στήν πραγματοποίηση ὅσο τό δυνατόν μικροτέρων σέ ἔκταση ἀλλαγῶν στήν ἐμφάνιση τῶν μνημείων, στόν πλήρη σεβασμό τῶν διεθνῶς ἀναγνωρισμένων διατάξεων τοῦ Χάρτη τῆς Βενετίας καί στήν ἐξασφάλιση τῆς ἀναστρεψιμότητος κάθε ἐπεμβάσεως.

Ἐξετάστηκε πρὶν ἀπ' ὅλα ὁ βράχος τῆς Ἀκροπόλεως σέ σύνολο. Μετά ἀπό διεξοδική ἔρευνα, οἱ γεωλόγοι καί οἱ μηχανικοὶ ἀπέδειξαν ὅτι οἱ φόβοι πού εἶχαν διατυπωθῆ παλαιότερα δέν εὐσταθοῦν καί ὅτι δέν ὑπάρχουν φόβοι γιά τήν σταθερότητά του ἢ γιά τήν ἀντοχή του στήν διάβρωση ἀπό τά ὑπόγεια νερά. Ἀπέδειξαν ἀκόμα ὅτι, τόσο ἡ κοίτη στόν φυσικό βράχο ὅσο καί οἱ θεμελιώσεις τῶν μνημείων (μέ ἐξαίρεση τήν Πινακοθήκη, τήν βόρεια δηλαδή πτέρυγα τῶν Προπυλαίων καί τό βάθρο τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀγρίππα), διατηροῦνται σέ καλή κατάσταση καί δέν παρουσιάζουν ἰδιαίτερα προβλήματα.

Ἡ μελέτη τῆς στατικῆς ἐπαρκειᾶς τῆς ἀνωδομῆς τῶν μνημείων βρίσκεται σέ ἐξέλιξη. Ὅλα αὐτά τά κτήρια ἔχουν γίνει ἀπό κομμάτια λευκοῦ πεντελικοῦ μαρμάρου λαξευμένα καί τέλεια προσαρμοσμένα μεταξύ τους, χωρίς συνδετικό κονίαμα. Τό κάθε κτήριο λοιπόν

έξετάζεται άφ' ενός ώς σύνολο, σέ καταπονήσεις άπό σεισμούς και πιέσεις του άνέμου, και άφ' ετέρου αναλυτικά, κατά πόσο δηλαδή έχουν τήν έπιθυμητή άντοχή σέ κάθε είδους καταπονήσεις τά διάφορα τμήματα του φέροντος όργανισμοϋ του (κίονες, έπιστύλια, δοκοί) χωριστά. Στην πρώτη περίπτωση περιλαμβάνεται και ή πειραματική μελέτη τών φαινομένων στον Παρθενώνα μέ τήν σύγχρονη μέθοδο τής φωτοελαστικότητας, μέ τή βοήθεια ενός μοντέλου του άπό έποξυδική ρητίνη σέ κλίμακα 1:100, τό όποιο καταπονείται σέ πλάγιες δυνάμεις άνάλογες μέ τίς φυσικές. Στη δεύτερη περίπτωση άνιχνεύονται τά ρήγματα και τά έσωτερικά κενά τών μαρμάρων πού είχάν προκαλέσει οι παλαιότερες πυρκαϊές και έκρήξεις, μέ τίς σύγχρονες μεθόδους τών υπερήχων και τών γαμμαγραφιών.

Και μέ τίς δύο (μεθόδους) μπορεί κανείς νά κάνη μετρήσεις τής άντοχής χωρίς νά χρειάζεται νά πάρη δείγματα άπό τό ύλικό του κτηρίου και νά βλάβη τά άρχαία μέλη. Η πρώτη μέθοδος στηρίζεται στή μέτρηση τής ταχύτητος τής διαδόσεως τών υπερήχων στή μάζα του μαρμάρου και έφαρμόστηκε ήδη στα στοιχειά στηρίξεως τής φατνωματικής όροφής στό δυτικό τμήμα του Παρθενώνος. Η μέθοδος τής γαμμαγραφίας, πού έφαρμόζεται για πρώτη φορά στα μάρμαρα, συνίσταται στή λήψη φωτογραφιών μέ τή βοήθεια άκτίνων γάμμα πού προέρχονται άπό κοβάλτιο. Οι άκτίνες αυτές μπορούν νά διαπεράσουν τά άρχιτεκτονικά μαρμάρινα μέλη και νά δώσουν σέ φωτογραφική πλάκα κάτι άνάλογο μέ τίς άκτινογραφίες τής ιατρικής. Στίς φωτογραφίες αυτές διακρίνονται τά ρήγματα και οι έσωτερικές διακοπές τής μάζας του μαρμάρου και κάνουν δυνατή τή διάγνωση τών αιτιών τής έξασθενήσεώς του.

Άλλά οι σοβαρότερες άνησυχίες για τά μνημεϊα τής Άκροπόλεως δέν προέρχονται τόσο άπό τή γενική στατική τους κατάσταση, όσο άπό τά ρήγματα πού προκάλεσαν και έξακολουθοϋν νά προκαλοϋν οι όξειδώσεις τών σιδερένιων στοιχείων συνδέσεως, πού βρίσκονται μέσα στα μαρμάρινα μέλη τους. Σιδερένιους συνδέσμους μικροϋ μεγέθους χρησιμοποιοϋσαν στήν άρχιτεκτονική τους και οι άρχαίοι Έλληνες, τούς καθιστοϋσαν όμως σχεδόν άπρόσβλητους άπό όξειδωση σκεπάζοντάς τους μέ μόλυβδο. Για τά χαλύβδινα στοιχειά πού μεταχειρίστηκε ο Ν. Μπαλάνος στίς δραστικές και έκτεταμένες άναστηλώσεις τών Άθιναϊκών μνημείων (1896-1933) δέν έλαβε άνάλογα μέτρα, ίσως γιατί υπερεκτίμησε τίς ιδιότητες του χάλυβος, ενός συγχρόνου τότε ύλικου. Έτσι προσετέθησαν σ' όλα σχεδόν τά κτήρια τής Άκροπόλεως σύνδεσμοι, πού ένωναν κομματιασμένα μέλη ή άκόμα και δοκοί άπό χάλυβα πού ένίσχυαν έπιστύλια και άρχαίες δοκούς, όπως στήν πρόσταση τών Καρυατίδων στό Έρέχθειο.

Η ύγρασία και τό θαλάσσιο περιβάλλον τής Άττικής, κάνουν όλα αυτά τά σίδερα νά σκουριάζουν. Μέ τήν σκουριά δέν χάνουν μόνο τήν άντοχή τους αλλά και διογκώνονται, μέ

αποτέλεσμα νά σπάζουν τό μάρμαρο στό όποϊο ἔχουν ἔνσωματωθῆ. Ἦδη ὑπάρχουν πολυάριθμα ρήγματα καί σέ μερικά σημεῖα ὑπάρχει ἄμεσος κίνδυνος καταρρεύσεως.

Ἡ διεξοδική μελέτη τοῦ ζητήματος ἀπέδειξε, ὅτι ἡ μοναδική λύση τοῦ ἐξαιρετικά ἐπικίνδυνου αὐτοῦ προβλήματος εἶναι ἡ ἀφαίρεση ὅλων τῶν χαλυβδίνων αὐτῶν στοιχείων καί ἡ ἀντικατάστασή τους μέ συνδέσμους ἀπό ἕνα ἄλλο μέταλλο, μέ αἰώνια ἀντοχή, τό τιτάνιο. Εἶναι ἕνα ὑλικό πού προσφέρει ἡ σύγχρονη τεχνολογία καί τό όποϊο εἶναι ἀδύνατον νά ὀξειδωθῆ κάτω ἀπό όποιεσδήποτε φυσικές συνθήκες. Ἡ ἐπισήμανση τῶν ἔνσωματωμένων στά μάρμαρα χαλυβδίνων στοιχείων, στίς περιπτώσεις στίς όποῖες στά σχέδια πού ἄφησε ὁ Μπαλάνος δέν ὑπάρχουν ἐπαρκεῖς πληροφορίες, πραγματοποιεῖται πάλι μέ γαμμαγραφία.

Ἡ ἀντικατάσταση τῶν χαλυβδίνων συνδέσμων καί δοκῶν σημαίνει τήν διάλυση καί ἐπανασύνδεση ὅλων τῶν τμημάτων τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, τά όποῖα εἶχαν ἀναστηλωθῆ τούς δύο τελευταίους αἰῶνες. Ἔνα τόσο ἐκτεταμένο πρόγραμμα, μέ σεβασμό ὅλων τῶν ἀρχῶν τίς όποῖες ἤδη σημειώσαμε, ἀπαιτεῖ ἐργασία πολλῶν ἐτῶν, ἐξαιρετική ὀργάνωση καί τό σπουδαιότερο διεξοδική προκαταρκτική μελέτη. Ἐκτός ἀπό τή συγκέντρωση ὅλων τῶν διαθέσιμων στοιχείων ἀπό τήν βιβλιογραφία, τά ἀρχεῖα καί τίς παλαιότερες ἐκθέσεις γιά τά κτήρια τῆς Ἀκροπόλεως, ἄρχισε, ἐδῶ καί δύο χρόνια, ἡ σχολαστική τεκμηρίωσή τους μέ φωτογραφίες καί λεπτομερέστατα σχέδια τῆς ὑφιστάμενης σήμερα μορφῆς τους. Ἡ ἐργασία αὐτή ἔχει σχεδόν ὀλοκληρωθῆ γιά τό Ἐρέχθειον, γιά τό όποϊο οἱ ἀναλυτικές προτάσεις ἐπεμβάσεως ἔχουν σχεδόν ὀλοκληρωθῆ. Στήν ἀρχιτεκτονική ἀποτύπωση τῶν ναῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ σύγχρονη μέθοδος τῆς ἐπιγείου φωτογραμμετρίας ἐφαρμόστηκε σέ περιορισμένη κλίμακα· προτιμήθηκε ἡ ἐφαρμογή παραδοσιακῶν μεθόδων πού ἐπέτρεπαν τήν ἀνάλυση τῶν προβλημάτων, τήν διάγνωση δηλαδή τῶν ἀλλοιώσεων κάθε μαρμάρινου ἀρχιτεκτονικοῦ μέλους, ταυτοχρόνως μέ τίς μετρήσεις.

Ἡ ἐπιφανειακή φθορά τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καί ἰδίως τῶν γλυπτῶν λίγο - πολύ ὅλων τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως εἶναι σήμερα ἡ πηγή τῶν πιό σοβαρῶν ἀνησυχιῶν. Τό Πεντελικό μάρμαρο, ἕνα ὑλικό μέ λαμπρή ἐμφάνιση καί μεγάλη ἀντοχή, συνεχῶς καί περισσότερο χάνει τήν ἀρχαία ἐπιφάνειά του, διαβρώνεται καί σπάζει σέ μικρά θραύσματα. Ἡ κύρια αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ γυψοποίηση, ἡ μετατροπή του δηλαδή σέ μικρό ἢ μεγαλύτερο βάθος σέ γύψο, κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου πού ὑπάρχει στή μολυσμένη ἀτμόσφαιρα. Τά καυσαέρια τῶν βιομηχανιῶν ἢ τῶν καυστήρων τῆς θερμάνσεως τῆς σύγχρονης πόλης περιέχουν σέ ἐπικίνδυνο ποσοστό τό ἀέριο αὐτό πού φτάνει παντοῦ. Ἐλάχιστη ποσότητα ὑγρασίας ἐπιταχύνει τή προσβολή τοῦ ἀρχαίου

μαρμάρου και τή μετατροπή του σε γύψο, ο οποίος διαλύεται και παρασύρεται από το νερό της βροχής ή συγκρατεί τήν αιθάλη και τή σκόνη για να σχηματίσει άντισταθμιστικές κρούτες που σπάζουν αργότερα. Αν σ' αυτά προσθέσει κανείς τήν συνεχή επί 24 αιώνες φυσική φθορά του μαρμάρου από τή βροχή, το χαλάζι, τον δυνατό άνερα, τήν αύξομείωση τής θερμοκρασίας και κυρίως τον παγετό, καταλαβαίνει γιατί τα άριστουργήματα των Αθηνών διατρέχουν έδω και μερικά χρόνια ένα πρωτοφανή κίνδυνο. Όπως είναι φανερό, το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα όξυ για τα γλυπτά, τις Καρυάτιδες του Έρεχθείου, καθώς και τήν ζωφόρο και τα αγάλματα των άετωμάτων που απέμειναν στον Παρθενώνα.

Για τήν θεραπεία όλων αυτών των κακών, προτείνονται, εκτός από τή ριζική λύση του καθαρισμού τής άτμόσφαιρας, και άλλες προσωρινές και πολύ ταχύτερης έφαρμογής λύσεις: πρόχειρα και ούδέτερα σε έμφάνιση ξύλινα στέγαστρα προφυλάσσουν ήδη από τή βροχή και τον παγετό τή ζωφόρο του Παρθενώνος και τις Καρυάτιδες, ενώ τα δύο αγάλματα από το δυτικό άνετωμα στεγάστηκαν προσωρινά στο Μουσείο τής Ακροπόλεως και τή θέση τους πήραν αντίγραφα. Προτάθηκε και μελετάται το κλείσιμο των Καρυατίδων σ' ένα κλιματιζόμενο διαφανές κουτί, για τήν πλήρη προστασία τους, μέχρι τήν ήμερα που θα άρχισι ή αναπόφευκτη διάλυση τής νοτίας προστασίας του Έρεχθείου για τήν αντικατάσταση του σιδηρού όπλισμού των δοκών της. Προτείνεται άκόμα, αν και δεν έχει άκόμα άποφασιστή τελικά, και ή μεταφορά των Καρυατίδων σε κλιματιζόμενες αίθουσες του Μουσείου, με τήν δυνατότητα να ανατοποθετηθούν στη θέση τους, μόλις το έπιτρέψουν οι συνθήκες του περιβάλλοντος. Τα αντίγραφα - έκμαγεΐα, τα όποια στην περίπτωση αυτή θα έπαιρναν προσωρινά τή θέση των πρωτοτύπων, ήδη κατασκευάζονται. Δεν έπαψε τέλος να έξετάζεται ή δυνατότητα τής τοπικής προστασίας των μαρμάρων προς τήν κατεύθυνση μάλιστα αυτή έγινε στην Αθήνα τον Σεπτέμβριο του 1976 το 2ο Διεθνές Συμπόσιο για τήν χειροτέρευση των λίθων στις κατασκευές. Το αίτημα όμως για τήν αναστρεψιμότητα κάθε έπεμβάσεως στα αρχαΐα μέλη απέκλεισε άμέσως όλα σχεδόν τα ύλικά τοπικής προστασίας που χρησιμοποιούνται σήμερα στην οικοδομική.

Η ριζική λύση του προβλήματος τής μολυσμένης άθηναικής άτμόσφαιρας άπασχολεί σοβαρά τήν Έλληνική Κυβέρνηση. Ορίστηκε μία ζώνη γύρω από τήν Ακρόπολη, στην όποια άπαγορεύθηκε έδω κι έξη μήνες ή καύση του πλούσιου σε θεΐον πετρελαΐου μαζούτ για τήν θέρμανση των κατοικιών. Παράλληλα, έκπονήθηκε μία ολοκληρωμένη τεχνικο-οικονομική μελέτη, προκειμένου να αντικατασταθΐ σε ευρύτερη κλίμακα το μαζούτ από άλλη πηγή ένεργείας, πετρέλαιο ντΐζελ, άνεριο πόλεως ή και ήλεκτρική ένεργεια. Η ύψηλή δαπάνη για τήν αντικατάσταση αυτή, προκειμένου να θερμανθούν 5 περίπου έκατομμύρια κυβικά

μέτρα κατοικιών, καθώς και ο χρόνος που είναι απαραίτητος για την πραγματοποίηση της αλλαγής αυτής, εξετάζονται τώρα σοβαρά από τις δημόσιες Υπηρεσίες στην Αθήνα.

Η αίσθηση του χώρου πάνω στον βράχο της Ακροπόλεως έχει αλλάξει κατά πολύ από την αρχαιότητα. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο μέρος στις ανασκαφές που έγιναν τον 19ο αιώνα από τους αρχαιολόγους (κυρίως μετά το 1885), που αφαίρεσαν σε μεγάλο ποσοστό το χώμα και απέκάλυψαν σχεδόν παντού το φυσικό βράχο. Έτσι ξεσκεπάστηκαν τά μή ορατά κατά την κλασική περίοδο θεμέλια των κτηρίων και το έδαφος έγινε δύσβατο. Τη γενική άκαταστασία έπαιξαν εκατοντάδες αρχιτεκτονικά μέλη, μικρά και μεγάλα, που προέρχονται από γνωστά και άγνωστα κτήρια διαφόρων εποχών και κλείνουν τά περάσματα ή καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χώρου. Ανεπανόρθωτες ζημιές γίνονται τέλος από τά βήματα των έπισκεπτών. Τόσο στά δάπεδα των μνημείων όσο και στον φυσικό βράχο (στις επιφάνειες που ήσαν ορατές κατά την αρχαιότητα), ή φθορά έχει προχωρήσει σε άνησυχητικό σημείο: τά αρχαία λαξεύματα, οί έγκοπές για τή στερέωση βάθρων ή θεμελίων και οί χαράξεις των αρχαίων διαβάσεων, στοιχειά που παρουσιάζουν μέγιστο αρχαιολογικό ενδιαφέρον, κινδυνεύουν νά εξαφανιστούν. Ένάμισυ εκατομμύριο τουρίστες έπισκέφθηκαν τό 1976 τήν Ακρόπολη, πράγμα τό όποιο σημαίνει διπλάσιο αριθμό βημάτων (είσόδου και έξόδου) στην πόρτα των Προπυλαίων, στις κεντρικές διαβάσεις ή στις θέσεις μέ θέα. Και ο αριθμός αυτός έχει πολύ μεγαλύτερη πιθανότητα στό μέλλον νά αύξηθι παρά νά μειωθι.

Η προσπάθεια διευθέτησως άρχισε μέ μία διεξοδική τεκμηρίωση τής σημερινής καταστάσεως. Έγιναν λεπτομερή τοπογραφικά σχέδια σε κλίμακα 1:100 και φωτογραφήσεις τής επιφανείας του βράχου μέ τή βοήθεια μικροϋ άεροστάτου. Προγραμματίστηκε κατάλογος των διασπάρτων αρχιτεκτονικών μελών και σύστημα μεθοδικής εύρετηριάσεως τους πριν από κάθε μετακίνηση, έτσι ώστε νά διευκολυνθι ή άναγνώριση και ο χωρισμός τους σε ομάδες για τή τελική τους τακτοποίηση. Σε συνέχεια, μελετήθηκε ή κάλυψη μέ χώμα μεγάλου μέρους του βράχου, έτσι ώστε νά δημιουργηθοϋν άνετες διαβάσεις στις θέσεις των αρχαίων και μία εύρύχωρη πλατεία ανατολικά από τό Έρέχθειον. Μελετήθηκε έπίσης ή μετακίνηση και ή διευθέτηση των αρχιτεκτονικών μελών, ώστε νά αποκατασταθι τό άναγνώσιμο του αρχαιολογικού χώρου και νά διευκολυνθοϋν οί έπιστημονικές μελέτες στό μέλλον. Μπροστά από τά Προπύλαια προτείνεται μία νέα διάταξη τής άνόδου, άνάλογη προς τήν αρχαία. Αποφασίστηκε τέλος νά κτισθι σε γειτονικό χώρο ένα νέο, μεγάλο και μέ σύγχρονες έγκαταστάσεις Μουσείο τής Ακροπόλεως, στό όποιο θά έκτεθοϋν όλα τά εύρήματά της, πολλά από τά όποια βρίσκονται σήμερα σε

άποθῆκες. Ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός για τήν έκπόνηση τῶν σχεδίων τοῦ νέου αὐτοῦ Μουσείου ἔχει προκηρυχθῆ.

Ὡς πρός τήν ἀλλοίωση τοῦ ἀστικοῦ τοπίου τῶν Ἀθηνῶν καί τήν σχέση του μέ τήν Ἀκρόπολη, μικρές βελτιώσεις μποροῦν πλέον νά πραγματοποιηθοῦν. Μέ τήν ἐφαρμογή πολεοδομικῶν διατάξεων ἀποκλείστηκαν ψηλές οἰκοδομές κοντά στήν Ἀκρόπολη καί σ' ὄλους τοὺς γειτονικούς ἀρχαιολογικούς χώρους, ἐνῶ παράλληλα προτάθηκαν μέτρα γιά τήν συντήρηση τῆς Πλάκας, τῆς παλιᾶς δηλαδή γειτονιάς πού ἐκτείνεται στοὺς βορεινοὺς πρόποδες τοῦ βράχου. Μέ ἀπαλλοτριώσεις τέλος ἔγινε δυνατή ἡ διάνοιξη τοῦ «Περιπάτου», ἐνός δρόμου γιά πεζοὺς πού περιέτρεχε τήν Ἀκρόπολη κατά τήν ἀρχαιότητα.

Ἡ Ἀκρόπολη καί τά μνημεῖα της πέρασαν καί ἄλλοτε δύσκολες στιγμές στή μακρά ἱστορία τους, γιά νά φτάσουν ὡς ἐμᾶς μέ ἀγέραστη ὀμορφιά, μοναδικά τεκμήρια μιᾶς μεγάλης ἐποχῆς γιά τόν δυτικό πολιτισμό. Μέ συντονισμένες προσπάθειες σέ διεθνές ἐπίπεδο, ἐλπίζουμε ὅτι θά ξεπεράσουν καί τά σημερινά δύσκολα προβλήματα. Ὅποια προσπάθεια καί ἂν γίνη προκειμένου νά παραδώσουμε τήν πολιτιστική αὐτή κληρονομιά ἄθικτη στίς ἐπόμενες γενιές, δέν θά ἦταν μέ κανένα τρόπο ὑπερβολική.

Χαράλαμπος Μπούρας